

Asia Tekijänoikeus valaisimiin

Hakija Butik Malfatto

Annettu 9.3.2011

Tiivistelmä *Paperiset kynttilälälyhdyt ja valaisimet eivät olleet tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuja teoksia.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa koskien valaisimien tekijänoikeussuojaa. Hakija esittää lausuntopyynnössään seuraavan:

Hakijaa kertoo, että hän on ostanut vuonna 2009 Y:ltä oikeudet kynttilälälyhtyjen tuotenimiin, valmistustekniikoihin, logoihin ym. immateriaalioikeuksiin. Hakija pyytää tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa, nauttivatko Y:n suunnittelemat ja hakijan valmistamat pellavapaperiset kynttilälälyhdyt ja valaisimet tekijänoikeuslain mukaista suojaa teoksina. Hakija valmistaa myös samalla menetelmällä sylinterin-, suorakaiteen- ja neliönmuotoisia valaisimia. Hakija pyytää myös lausuntoa siitä, nauttiiko lausuntopyynnön liitteenä olevista tuotteista jokin tekijänoikeuslain mukaista suojaa teoksena.

Hakija on toimittanut tekijänoikeusneuvostolle kynttilälälyhdyistä ja valaisimista näytekappaleita ja kuvamateriaalia.

VASTINE

Y on puhelinkeskustelussa 23.2.2011 tekijänoikeusneuvoston sihteerin kanssa todennut luovuttaneensa kaikki tekijänoikeudet hakijalle. Y ei ole katsonut tarpeelliseksi antaa asiassa vastinetta.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja TekijäL:n soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova. Tekijänoikeusneuvosto ei ratkaise näyttökysymyksiä.

Taideteollisten tuotteiden teostason arvioinnista

TekijäL 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Säännökseen sisältyvän esimerkkiluettelon mukaan taiteellisina teoksina suojataan muun muassa taideteollisuuden tuotteita. Taideteollisuuden tuotteita ovat esimerkiksi valaisimet.

Tekijänoikeus syntyy teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle. TekijäL 1 §:n mukaiselta teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Ollakseen TekijäL 1 §:ssä suojattu teos taideteollisuuden tuotteen tulee täyttää itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset käytännöllisestä tarkoituksesta huolimatta. Mikäli tuotteen käyttötarkoitus hallitsevassa määrin sanelee lopputuloksen pikemminkin kuin tekijän luova panos, kyse on tuotteesta, joka ei ole tekijänoikeudellisessa mielessä riittävän itsenäinen ja omaperäinen saadakseen suojaa teoksena. Suojan edellytyksenä ei ole muita vaatimuksia. Esimerkiksi tuotteen taiteellisella laadulla, valmistusmenetelmällä tai tuotteen aikaansaamiseksi vaaditulla työ- tai tietomäärällä ei ole merkitystä teostason määrittämisessä. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Tavanomaisena arviointikriteerinä on pidetty sitä, voisiko kukaan muu samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen.

Tekijänoikeus ei suojaa teoksen ideaa, periaatteita tai tietoja, vaan sitä persoonallista ilmenemismuotoa, johon ne on teoksessa saatettu. Tekijänoikeussuoja ei siten estä kahta henkilöä hyödyntämästä esimerkiksi samaa ideaa.

Korkein oikeus on käsitellyt tekijänoikeutta valaisimiin ratkaisussa KKO 1976 II 48. Korkein oikeus katsoi, että valaisimet eivät olleet siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä että ne olisivat olleet taiteellisia teoksia. Valaisimien valmistaminen miilumenetelmällä ei vaikuttanut teostason arviointiin. Ratkaisussa KKO 1948 II 464 ei näytetty, että barokkityylinen kattovalaisin olisi ollut omaperäinen taideteos. Korkein oikeus on käsitellyt taidekäsityön ja taideteollisuuden tuotteita myös ratkaisuissa KKO 1932 II 267 (makuuhuoneen kalusto) ja KKO 1975 II 25 (huonekalut), joissa teoskynnys ei ylittynyt. Sen sijaan ratkaisuissa KKO 1962 II 60 (rannekoru), KKO 1971 II 4 (ryijy) ja KKO 1980 II 3 (korumallit) korkein oikeus katsoi tuotteen nauttivan tekijänoikeussuojaa.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tekijänoikeutta valaisimiin esimerkiksi lausunnossaan TN 2010:15, jossa valaisin todettiin TekijäL:ssa tarkoitetuksi teokseksi, koska valaisimen muodot eivät olleet hallitsevassa määrin seurausta käyttötarkoituksesta eikä valaisin pelkästään toteuttanut tavanomaista funktiota valaisimena. Tekijän omaperäinen ja itsenäinen panos ilmeni valaisimen muotoilun aikaan saamassa kokonaisuudessa, joka syntyi materiaalivalinnoista, niiden käyttötavasta sekä siitä, millainen yleismuoto ja rakenne valaisimelle oli annettu. Lausunnossaan TN 1997:4 tekijänoikeusneuvosto katsoi, että lausuntopyynnön kohteena oleva valaisin oli teos. Tekijänoikeusneuvoston mukaan valaisimen omaperäisyys ilmeni sen eri osista muodostuvassa kokonaisuudessa, muun muassa siinä, että valaisimen jalkaan oli yhdistetty perinteisen varjostinosan tilalle valoa ympäristöön levittävä siipimäinen osa. Myös valaisimen veistoksellisuus korosti sen omaperäisyyttä.

Lausunnossa TN 2008:11 tekijänoikeusneuvosto katsoi, että ruusunmuotoinen led-valaisin ei ollut siinä määrin itsenäinen ja omaperäinen, että se olisi ollut TekijäL:ssa tarkoitettu teos. Valoruusu oli rakenteeltaan ja muodoltaan pikemminkin koristeellinen ruusunmuotoinen esine kuin valaisin. Valoruusun valaisinominaisuus ei määrännyt sen muotoa eikä sitä voitu pitää valoteoksena. Valoruusun teosominaisuutta oli arvioitava sen ilmenemismuotoa kokonaisuutena tarkastellen.

Tekijänoikeusneuvosto on lisäksi käsitellyt tekijänoikeutta taidekäsitöihin ja taideteollisuuden tuotteisiin lausunnoissaan TN 2006:19 (hirvenpääkoristeiset snapsilasit olivat TekijäL:ssa tarkoitettuja teoksia (ään.)), TN 2006:9 (huonekalut olivat TekijäL:ssa tarkoitettuja teoksia), TN 2005:1 (koristelautanen ei ollut TekijäL:ssa tarkoitettu teos), TN 2004:9 (koru oli TekijäL:ssa tarkoitettu teos, mutta valmistusmenetelmä ei kuulunut tekijänoikeussuojan piiriin) ja TN 2001:16 (heijastimet eivät olleet TekijäL:ssa tarkoitettuja teoksia).

Oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa taideteollisuuden tuotteen teoskynnys on asetettu varsin korkealle. Tämä johtuu siitä, että taideteollisuuden tuotteen muotoilussa lopputulokseen vaikuttavat paitsi tekijän luova panos myös tuotteen käyttötarkoituksesta johtuvat seikat. Teoskynnyksen alentaminen taideteollisten tuotteiden osalta olisi omiaan rajoittamaan kilpailua. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus ja lähioikeudet, Helsinki 2005, s. 87).

Tekijänoikeusneuvoston vastaus hakijan kysymyksiin

Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut hakijan toimittamat näytekappaleet ja kuvamateriaalin edellä mainituista kynttilälyhdyistä ja valaisimista.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että hakijan valmistamien Tuisku-, Kieppi-, ja Nietos-kynttilälyhtyjen tai muiden lausuntopyynnön liitteissä esitettyjen sylinterin-, suorakaiteen- ja neliönmuotoisten valaisimien muodot eivät sinänsä ole hallitsevassa määrin seurausta käyttötarkoituksesta. Valaisimien muotoilussa on kuitenkin hyödynnetty yksinkertaisia geometrisiä muotoja.

Näin ollen, ja ottaen huomioon ratkaisukäytännössä käyttöesineille asetettu korkea teostasovaatimus, tekijänoikeusneuvosto katsoo, että hakijan valmistamat Tuisku-, Kieppi- ja Nietos-kynttilälyhdyt tai muut lausuntopyynnössä esitetyt sylinterin-, suorakaiteen- ja neliönmuotoiset valaisimet eivät ole siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä, että kukaan muu ei päätyisi samanlaiseen lopputulokseen vastaavaan työhön ryhtyessään. Tekijänoikeusneuvoston arvion mukaan yhtäkään edellä mainituista valaisimista ei näin ollen ole pidettävä TekijäL:n 1 §:ssä tarkoitettuna teoksena.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Marco Grönroos

Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Pirjo Kontkanen, Pekka Pulkkinen, Martti Virtanen, Anne Salomaa, Satu Kangas, Eija Hinkkala, Tuula Hämäläinen, Kirsi-Marja Okkonen, Markku Uotila ja Hannele Vettainen.